

Протокол засідання

I. У засіданні з приводу остаточного вирішення єврейського питання, що відбулося 20.01.1942 року за адресою Берлін, Ам Гросен Ванзее № 56/58, взяли участь:

Гауляйтер (*Gauleiter*) д-р Мейер і
Начальник управління д-р Лейббрандт

Імперське міністерство
окупованих східних територій

Держсекретар (*Staatssekretär*) д-р Штуккарт

Імперське міністерство внутрішніх
справ

Держсекретар (*Staatssekretär*) Нойман

Відомство по виконанню
чотирирічного плану

Держсекретар (*Staatssekretär*) д-р Фрейслер

Імперське міністерство юстиції

Держсекретар (*Staatssekretär*) д-р Бюлер

Управління генерал-губернатора

Помічник держсекретаря (*Unterstaatssekretär*) Лютер

Імперське міністерство
закордонних справ

Оберфюрер СС (*SS-Oberführer*) Клопфер

Партійна канцелярія

Міністеріальдиректор (*Ministerialdirektor*) Крітцінгер

Рейхсканцелярія

Групенфюрер СС (<i>SS-Gruppenführer</i>) Хофман	Головне управління з питань раси й поселень
Групенфюрер СС (<i>SS-Gruppenführer</i>) Мюллер Оберштурмбанфюрер СС (<i>SS-Obersturmbannführer</i>) Ейхманн	Головне управління імперської безпеки
Оберфюрер СС (<i>SS-Oberführer</i>) д-р Шенгарт начальник Поліції безпеки й СД (<i>Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD</i>) у генерал-губернаторстві	Поліція безпеки та СД
Штурмбанфюрер СС (<i>SS-Sturmbannführer</i>) д-р Ланге Начальник Поліції безпеки й СД (<i>Kommandeur der Sicherheitspolizei und des SD</i>) Генерального комісаріату Латвії, представник начальника Поліції безпеки й СД (<i>Vertreter des Befehlshabers der Sicherheitspolizei und des SD</i>) рейхскомісаріату східних територій	Поліція безпеки й СД

II. Шеф Поліції безпеки й СД обергрупенфюрер СС (*Chef der Sicherheitspolizei und des SD, SS-Obergruppenführer*) Гейдріх на початку повідомив, що він уповноважений рейхсмаршалом (*Reichsmarschall*) підготувати остаточне вирішення єврейського питання в Європі й вказав на те, що був запрошений на це засідання, щоб внести ясність за основними пунктами. Рейхсмаршал (*Reichsmarschall*) бажав отримати план заходів щодо організаційного, ділового та матеріального забезпечення, з огляду на остаточне вирішення єврейського питання в Європі й вимагав попереднього спільного опрацювання всіма безпосередньо причетними до цього питання органами влади, зважаючи на узгодження дій з провідною лінією.

При опрацюванні остаточного вирішення єврейського питання, без огляду на географічні межі, керівництво централізовано покладено на рейхсфюрера СС (*Reichsführer-SS*) і шефа поліції Німеччини (шефа Поліції безпеки й СД (*Chef der Sicherheitspolizei und des SD*)).

Після цього шеф Поліції безпеки й СД (*Chef der Sicherheitspolizei und des SD*) надав короткий огляд того, як дотепер проводилася боротьба з цим ворогом. Основні моменти становили:

- a/ витиснення євреїв з окремих сфер життя німецького народу,
- b/ витиснення євреїв з територій проживання німецького народу.

Для виконання цих прагнень у якості єдиної тимчасової можливості вирішення питання посилено й планомірно проводилося прискорення переселення єврейського населення з території імперії.

За розпорядженням рейхсмаршала (*Reichsmarschall*) у січні 1939 року було засновано «Центральне імперське бюро з єврейської еміграції» (*Reichszentrale für jüdische Auswanderung*), керівництво яким було покладено на шефа Поліції безпеки й СД (*Chef der Sicherheitspolizei und des SD*). До його завдань зокрема входили:

- a/ проведення усіх заходів щодо підготовки масового виселення євреїв,
- b/ керування еміграційними потоками,
- c/ прискорення здійснення виселення у конкретних випадках.

Метою цього завдання було очищення легальним шляхом німецького життєвого простору від євреїв.

Всім службам були очевидні недоліки, спричинені таким форсованим виселенням. Однак, з цим доводилося поки миритися через брак інших можливостей вирішення.

Згодом еміграційні заходи стали проблемою не тільки німців, але й проблемою, з якою зіштовхнулися влади країн імміграції, що приймали переселенців. Неймовірно ускладнювали процес еміграції фінансові труднощі, такі як збільшення урядами розмірів грошових зборів за оформлення документів і за право поселення, нестача посадкових місць на пароплавах, все більш жорсткі імміграційні обмеження або заборона на в'їзд. Незважаючи на це, з моменту приходу до влади й на підсумковий день 31.10.1941 року була здійснена еміграція загалом близько 537.000 євреїв. В цьому складі:

з 30.01.1933 з території «Старого Рейху»	близько 360.000
з 15.03.1938 з території Остмарк (Австрія)	близько 147.000
з 15.03.1939 з території протекторату Богемії і Моравії	близько 30.000.

Фінансування єврейської еміграції здійснювалося за рахунок самих євреїв, а також єврейських політичних організацій. Щоб не залишився найбільш вразливий прошарок євреїв, передбачався принцип, коли платоспроможні євреї повинні були фінансувати переселення неплатоспроможних; для цього був призначений еміграційний збір відповідно до рівня доходів єврея, що виїжджає, і за рахунок цього збору покривалися витрати на переселення неплатоспроможних євреїв.

Крім надходжень у рейхсмарках, була потрібна валюта для сплати за оформлення документів і за право поселення. Щоб заощадити німецький валютні кошти, єврейські фінансові установи за кордоном повинні були відповідати за надання відповідних валютних коштів через єврейські організації в Німеччині. Таким чином, від євреїв, що проживають за межами імперії, станом на 30.10.1941 р. було безкоштовно отримано загалом близько 9 500 000 доларів.

Тим часом рейхсфюрер СС (*Reichsführer-SS*) і шеф німецької поліції (*Chef der Deutschen Polizei*) заборонив переселення євреїв через небезпеку еміграції під час війни й у зв'язку з новими можливостями, що відкрилися на сході.

III. Відтепер замість еміграції з'явилась нова можливість вирішення проблеми – евакуація євреїв на схід відповідно до попередньої санкції фюрера.

І хоча ці акції слід розглядати все-таки як часткові, проте при цьому накопичується практичний досвід, що має важливе значення з огляду на майбутнє остаточне вирішення єврейського питання.

Процес цього остаточного вирішення єврейського питання в Європі охопить близько 11 мільйонів євреїв, які розподілені по окремих країнах таким чином:

Країна	Чисельність
А. Стара імперія Остмарк (Австрія) Східні області Генерал-губернаторство Білосток Протекторат Богемії і Моравії Естонія - вільна від євреїв - Латвія Литва Бельгія Данія Франція / окупована територія незайнята територія Греція Нідерланди Норвегія	131.800 43.700 420.000 2.284.000 400.000 74.200 3.500 34.000 43.000 5.600 165.000 700.000 69.600 160.800 1.300
В. Болгарія Англія Фінляндія Ірландія Італія, включаючи Сардинію Албанія Хорватія Португалія Румунія, включаючи Бессарабію Швеція Швейцарія Сербія Словаччина Іспанія Туреччина (європейська частина) Угорщина СРСР Україна 2.994.684 Білорусія, за виключенням Білостока 446.484	48.000 330.000 2.300 4.000 58.000 200 40.000 3.000 342.000 8.000 18.000 10.000 88.000 6.000 55.500 742.800 5.000.000
Загалом: понад	11.000.000

Однак під цією кількістю євреїв різних іноземних держав маються на увазі євреї лише за віросповіданням, оскільки усе ще немає чіткого визначення, за якими расовими ознаками виявляти єврея. В окремих країнах виникають певні ускладнення щодо вирішення цієї проблеми з точки зору загальних настроїв і розуміння, особливо в Угорщині й Румунії. Так, наприклад, у Румунії ще сьогодні єврей може за гроші придбати відповідні документи, які офіційно підтверджують його приналежність до іншої нації.

Відомий вплив євреїв на всі сфери життя в СРСР. В європейській частині проживає близько п'яти мільйонів, в азіатському регіоні – близько чверті мільйона євреїв.

Розподіл євреїв за професією, що проживають у європейській частині СРСР, був приблизно таким:

у сільському господарстві	9,1 %
міські робітники	14,8 %
у торгівлі	20,0 %
державні службовці	23,4 %
вільні професії - медицина, преса, театр тощо	32,7 %.

Тепер у ході остаточного вирішення слід використовувати євреїв певним чином під відповідним керівництвом у якості робочої сили на сході. Працездатні євреї, поділені за статевою приналежністю, повинні направлятися великими робочими загонами в зазначені області для будівництва доріг, при цьому значна частина їх, без сумніву, суттєво скоротиться природним шляхом.

Із залишками, які зрештою виживуть, а мова без сумніву, йдеться про найбільш життєздатну частину, необхідно буде обійтись відповідним чином, оскільки ті, хто пройшов природний відбір, при звільненні можуть стати зародком для відродження нового єврейського суспільства.

(З огляду на історичний досвід).

В процесі реалізації остаточного вирішення Європа буде «прочесана» з заходу на схід. На території Імперії, включаючи протекторат Богемії й Моравії, це слід зробити хоча б задля вирішення житлового питання й подібних соціально-політичних потреб.

Евакуйованих євреїв слід спочатку доставити в так звані проміжні гетто, звідки вони будуть перевезені далі на схід.

Важливою умовою для проведення акції взагалі, продовжив обергрупенфюрер СС (*SS-Obergruppenführer*) Г е й д р і х, є точне визначення кола осіб, яких слід враховувати.

Вирішено, що євреї віком понад 65 років не підлягають евакуації, проте їх слід передати у альтерсгетто (гетто для стариків), у якості якого передбачено Терезієнштадт.

Крім цієї вікової категорії, станом на 31.10.1941 р. на території Остмарк і старої Імперії знаходиться приблизно 280.000 євреїв, близько 30% з них віком понад 65 років, виключне право переселитися в альтерсгетто надалі буде надаватися євреям, що одержали на війні тяжкі поранення і євреям, що відзначені військовими нагородами (Залізним хрестом I класу).

Доцільність цього рішення полягає в тому, щоб відразу виключити численні протести.

Початок окремих великих акцій з евакуації євреїв головним чином буде залежати від розвитку військових подій. При реалізації остаточного вирішення на окупованих і контрольованих нами територіях уповноваженим співробітникам Міністерства закордонних справ рекомендовано погоджувати свої дії з компетентними керівниками служб Поліції безпеки та СД.

У Словаччині й Хорватії ця робота більше не викликає ускладнень, оскільки найсуттєвіші питання в цьому напрямку вже вирішені. Між тим, уряд Румунії також заснував посаду уповноваженого з єврейського питання. Для вирішення проблеми в Угорщині необхідно терміново накинути уряду країни радника з єврейського питання.

З огляду на початок підготовки до врегулювання проблеми в Італії, обергрупенфюрер СС (*SS-Obergruppenführer*) Г е й д р і х вважає доречним у цьому відношенні зв'язок із шефом італійської поліції.

На території окупованої і не окупованої Франції облік євреїв для евакуації пройде, скоріш за все, без ускладнень.

Помічник держсекретаря (*Unterstaatssekretär*) Л ю т е р повідомив з цього приводу, що при детальному опрацюванні цієї проблеми в деяких країнах, а саме в північних, можуть виникнути ускладнення, і тому є сенс відкласти вирішення єврейського питання в цих країнах на деякий час.

Беручі до уваги невелику чисельність євреїв, що мешкають тут, така відстрочка в жодному разі не зможе створити суттєвих перешкод.

Міністерство закордонних справ не бачить серйозних ускладнень цього питання у Південно-Східній і Західній Європі.

Групенфюрер СС (*SS-Gruppenführer*) Г о ф м а н має намір відрядити до Угорщини вповноваженого співробітника Головного управління з питань раси й поселень для загальної орієнтації, коли там розпочне діяти шеф Поліції безпеки й СД (*Chefs der Sicherheitspolizei und des SD*). Вирішено тимчасово призначити цього співробітника Головного управління з питань раси й поселень, який не буде діяти активно, а буде офіційним помічником поліцейського аташе.

IV. В ході проекту остаточного вирішення необхідно певною мірою спиратися на Нюрнберзькі закони, при цьому передумовою для цілковитого врегулювання проблеми є також вирішення питань змішаних шлюбів і напівкровок.

З огляду на офіційний лист шефа Імперської канцелярії (*Chefs der Reichskanzlei*) шеф Поліції безпеки й СД (*Chef der Sicherheitspolizei und des SD*) спочатку теоретично розглянув нижчезазначені пункти:

1) Обходження з напівкровками 1 ступеня.

З огляду на остаточне вирішення єврейського питання напівкровки 1 ступеня прирівнюються до євреїв.

Із цієї категорії виключаються:

а) Напівкровки 1-го ступеня, що одружені з особами німецької крові, якщо від цього шлюбу є діти (напівкровки 2-го ступеня). Ці напівкровки 2-го ступеня переважно прирівнюються до німців.

б) Напівкровки 1-го ступеня, яким вищими органами партії й держави раніше були видані виняткові дозволи на здійснення будь-якого роду діяльності. Кожен окремий випадок повинен перевірятися, причому не виключено, що рішення вдруге буде несприятливим для напівкровки.

Виключний дозвіл може бути наданий напівкровкам лише за умови, що ті мають власні вагомні заслуги. (Заслуги батьків або подружжя німецької крові не враховуються.)

Звільнений від евакуації напівкровка 1-го ступеня підлягає стерилізації, щоб у майбутньому не виникло будь-яких питань із приводу нащадків і проблем з напівкровками. Стерилізація здійснюється добровільно. Проте вона є необхідною умовою, щоб залишитися в імперії. Стерилізований «напівкровка» в майбутньому звільняється від всіх обмежуючих правил, які раніше його стосувались.

2) Обходження з напівкровками 2-го ступеня.

Напівкровки 2-го ступеня, як правило, прираховуються до осіб німецької крові, за винятком тих випадків, коли напівкровки 2 ступеня прирівнюються до євреїв:

- a) походження напівкровки 2-го ступеня від гібридного шлюбу (де обоє батьків напівкровки).
- b) якщо напівкровка 2-го ступеня має особливо несприятливі расові зовнішні ознаки, що видають у ньому єврея.
- c) особливо несприятливі поліцейські й політичні відгуки про напівкровку 2-го ступеня, які свідчать, що він усвідомлює себе й поводить як єврей.

У цих випадках також не слід робити виключень, навіть якщо напівкровка 2-го ступеня у шлюбі з особою німецької крові.

- 3) Шлюби між чистокровними євреями й особами німецької крові.

У кожному окремому випадку слід вирішити, евакуювати єврейську частину подружжя чи переселяти в альтерсгетто, зважаючи на вплив цього заходу на родичів-німців цього змішаного шлюбу.

- 4) Шлюби між напівкровками 1-го ступеня й особами німецької крові.

- a) Без дітей.

Якщо від цього шлюбу немає дітей, напівкровка 1-го ступеня має бути евакуйованим або переселеним в альтерсгетто. (Так само, як у випадках зі шлюбами між чистокровними євреями й особами німецької крові, пункт 3.)

b) З дітьми.

Якщо від цього шлюбу є діти (напівкровки 2-го ступеня), прирівняні до євреїв, то вони мають бути евакуйовані або переселені в гетто разом з напівкровкою 1-го ступеня. Якщо ці діти прирівняні до німців (як правило), то вони, а також напівкровка 1-го ступеня звільняються від евакуації.

5) Шлюби між напівкровками 1-го ступеня та напівкровками 1-го ступеня або євреями.

У випадку таких шлюбів обидва подружжя (включаючи дітей) прираховуються до євреїв і тому будуть або евакуйовані, або переселені в альтерсгетто.

6) Шлюби між напівкровкою 1-го і напівкровкою 2-го ступеня.

Обидві сторони подружжя, не зважаючи, є від цього шлюбу діти чи ні, будуть евакуйовані або переселені в альтерсгетто, оскільки діти в таких випадках мають, як правило, більше виражені зовнішні ознаки єврейської раси, ніж євреї-напівкровки 2 ступеня.

Груперфюрер СС (*SS-Gruppenführer*) Х о ф м а н висловив думку, що потрібно широко застосовувати стерилізацію; тим більш

що напівкровка, поставлений перед вибором, евакуюватися йому або пройти стерилізацію, охоче погодився б на стерилізацію.

Держсекретар (*Staatssekretär*) д-р Ш т у к к а р т констатував, що запропонований варіант рішення проблеми змішаних шлюбів і напівкровок на практиці приведе лише до нескінченної адміністративної роботи. Щоб про всяк випадок врахувати також біологічні факти, держсекретар (*Staatssekretär*) д-р Ш т у к к а р т запропонував удатися до примусової стерилізації.

Для спрощення проблеми змішаних шлюбів надалі потрібно обміркувати можливості, щоб законодавець міг сказати: «Ці шлюби розірвано».

Стосовно питання, як евакуація євреїв позначиться на стані економіки, держсекретар (*Staatssekretär*) Н о й м а н пояснив, що доки немає заміни євреям, зайнятим на важливих з військової точки зору підприємствах, вони не можуть бути евакуйовані.

Обергрупенфюрер СС (*SS-Obergruppenführer*) Г е й д р і х зазначив, що, відповідно до схвалених ним директив по проведенню на даний час евакуаційних акцій, ці євреї евакуйовуватися не будуть.

Держсекретар (*Staatssekretär*) д-р Б ю л е р констатував, що влада генерал-губернаторства буде вдячна, якщо остаточне вирішення цього питання буде розпочато з генерал-губернаторства, оскільки по-перше, транспортна проблема тут взагалі не відіграє жодної ролі, й підстави, пов'язані з використанням робочої сили не завадять цій акції.

Євреї повинні бути якомога швидше видалені з території генерал-губернаторства, тому що саме тут євреї є найбільшою загрозою як рознощик епідемій і, крім того, постійними спекуляціями продовжує підривати економіку країни. До того ж, більшість із взятих до уваги 2,5 мільйонів євреїв, що мешкають на території губернаторства, непрацездатні.

Держсекретар (*Staatssekretär*) д-р Б ю л е р далі констатує, що відповідальність за вирішення єврейського питання в генерал-губернаторстві покладена на шефа Поліції безпеки й СД (*Chef der Sicherheitspolizei und des SD*) і керівництво генерал-губернаторства сприятиме його діяльності. Він висловив лише одне прохання: вирішити єврейське питання в цій області якомога швидше.

На закінчення були обговорені різні варіанти вирішення проблеми, при цьому Гауляйтер (*Gauleiter*) д-р М е й е р і держсекретар (*Staatssekretär*) д-р Б ю л е р висловилися за те, що певні підготовчі роботи до остаточного вирішення саме в зазначених областях слід провести самостійно й негайно, однак при цьому слід запобігати хвилювань серед населення.

Після того як шеф Поліції безпеки й СД (*Chefs der Sicherheitspolizei und des SD*) попросив всіх учасників засідання надати йому відповідну підтримку в проведенні робіт з вирішення питання, засідання було закрито.
